

JARMILA GLAZAROVÁ

1901 – MALÁ SKÁLA U TURNOVA

Jméno

Narození

Úmrtí 1977 – PRAHA

Základní informace

Spisovatelka a novinářka, jedna z hlavních představitelky psychologického románu. Svá vrcholná díla napsala na přelomu 30. a 40. let 20. století. Po válce zastávala politické funkce a často cestovala, soustředěné prozaické tvorbě se už nevěnovala. Nadále však publikovala reportáže, fejetony, eseje.

Životní osudy

Narodila se v Malé Skále u Turnova. Otec byl správcem velikostarku, ale ze zdravotních důvodů byl předčasně penzionován a rodina se často stěhovala. Po smrti rodičů (1916, 1917) našla Jarmila Glazarová s mladší sestrou útulště v internátní hospodářské a hospodyňské škole v Klimkovicích ve Slezsku. Po absolvování této školy se Glazarová provdala za tamního lékaře, se kterým žila až do jeho smrti v roce 1934. Přes velký věkový rozdíl (29 let) byl vztah harmonický. Po manželově smrti se Glazarová přestěhovala do Prahy a stala se spisovatelkou z povolání. Po válce se ztotožnila s komunistickou ideologií a začala se aktivně účastnit politického života. V letech 1946–1948 zastávala funkci československého kulturního ataše v Moskvě a později se dokonce stala poslankyní Národního shromáždění.

Do literatury vstoupila **Jarmila Glazarová** vzpomínkovou knihou **Roky v kruhu**. O dva roky později napsala svůj první psychologický román **Vlčí jáma**, následovaly romány **Advent** a **Chudá přádelna**. V těchto psychologických románech autorka prokázala umění **hluboké psychologické kresby postav** a znalost lidských povah. Děj jejich románů je situován do **prostředí Slezska a Beskyd**. Jedná se vždy o **komorní dramatické příběhy žen**, které marně usilují o štěstí v lásce.

Po válce se už Glazarová románově tvorbě nevěnovala, psala však četné reportáže z cest, které podnikla jako kulturní ataše.

Vlčí jáma (1938)

V tomto románu se tři zcela odlišné lidské povahy střetávají v **milostném trojúhelníku**. Bohatá, sobecká a panovačná žena Klára trápí svého o mnoho let mladšího muže Roberta.

Pár je bezdětný a ujme se mladé dívky Jany. **Janina dětská náklonnost k Robertovi** však časem přeroste v **hlubokou lásku ženy**. Robert city opětuje, ale jeho čestná povaha mu nedovoluje svou manželku opustit.

Záhy podlehne srdeční chorobě a krátce nato umírá i Klára. Jana najde útulště v manželství se starším lékařem. Autorka si všímá také **sociální situace** v prostředí slezského maloměsta.

Jarmila Glazarová: Vlčí jáma

Duše obou žen jdou za jejím vábením poslušně a slepě do začarovaného zahrady otčímovy osobního kouzla. Dělej s námi, co ti libo. Jedna z nás tě miluje a trýzní víc než 20 let.

- 1901 narodila se v Malé Skále u Turnova
- 1921 absolvovala hospodářskou internátní školu v Klimkovicích
- 1922 provdala se
- 1936 debutovala knihou **Roky v kruhu**
- 1938 napsala román **Vlčí jáma**
- 1939 vydala román **Advent**
- 1946–1948 působila jako kulturní ataše v Moskvě
- 1977 zemřela v Praze

Jarmila Glazarová v mnohém navázala na tvorbu starší autorky Boženy Benešové, jejíž pozdní dílo tvoří součást psychologické prózy 30. let 20. století. Za hlavní hrdinky románů Glazarová volila statečné, úspěšné ženy, které vzdorují nepřízní osudu, čímž tematicky navázala na spisovatelky tvořící v 19. století – Karolinu Světlou a Gabrielu Preissovou. Krajevá i sociální specifika Slezska a Beskydka, s nimiž se autorka důvěrně obeznámila, se promítla do charakterů postav, jejich zvyků i mluvy (např. láské nářečí ve **Vlčí jámě** a valašské nářečí v **Adventu**).

Další díla

Roky v kruhu

Roční cyklus a životní zvyky lidí na slezském maloměstě tvoří pozadí k autorčiným vzpomínkám na dvanáct let šťastného manželství s jejím mužem.

ZVUKOVÉ STOPY NA CD

32. Jarmila Glazarová – Vlčí jáma

1. Srovnajte chování obou žen. Vyvodte, jaký vztah měly k Robertovi.
2. Jaká by podle vás mohla být vyhodiska z krize tohoto milostného trojúhelníku, pokud by ji nerozřešila smrt dvou postav?

Váňně se angážovala v politice! Glazarová byla **po válce zapálenou komunistkou**. V **politických procesech** požádala **pro odsouzené tvrdé tresty, pro Mladou Horškovou údajně dokonce trest smrti**. V roce 1968 **toho litovala**.

Schovanku Janu ve filmovém dramatu Vlčí jáma (1957) ztvárnila mladá Jana Břejchová. Film natočil režisér Jiří Weiss.

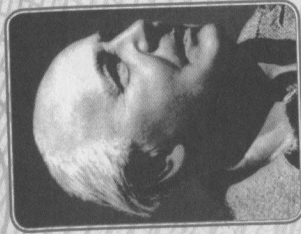
Z filmu Vlčí jáma

Nemá tu vlastně Jura dvě ženy? Po jedné z nich touží a druhé se bojí. Neboť objí má Františku horoucně v noci a ráno němě přilhlží, jak Rozína odmítne pomoci jí nanosit vodu na prádlo.

Jarmila Glazarová: Advent

Advent (1939)

Baladický příběh Glazarová situovala do chudého valašského kraje. Děj románu vrcholí v **průběhu jedné noci, kdy mladá Františka hledá svého ztraceného syna Metoda** a vybavují se jí vzpomínky na celý její život. Muž, se kterým čekala dítě, tragicky zahynul. Po narození syna jí lidé ze vsi jako **svobodnou matkou opovrhovali**. Z bída jí pomohl bohatý **sedlák Jura Podešva**, který se s ní oženil. Projeví se však jako zbabělý tyran a se svou milenkou, **služkou Rozínou**, trápí Františku i Metoda. Při hledání syna Františka nevědomky založí požár v seniku, kde Podešva s Rozínou uhoří. Román má **silný sociální ráz**, upozorňuje zejména na bezvýhodnou situaci svobodné matky a jejího syna.

IVAN OLBRACHT

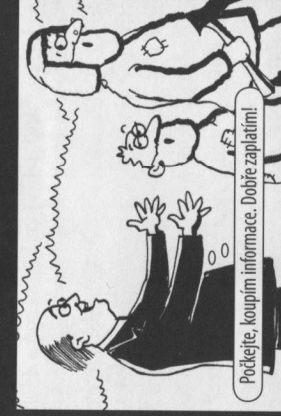
- 1882 narodil se v Semilech
- 1900 započal, ale nedokončil studium práv v Berlíně, následně v Praze
- 1909– pracoval jako novinář vídeňských Dělnických listů
- 1916 debutoval povídkovým souborem O zlych samotářích
- 1913 vydal román Žalář nejtemnější
- 1916–1920 působil jako novinář Práva lidu
- 1919 vydal román Podivné přátelství herce Jesenia
- 1926– byl vězněn za politickou činnost v Ostravě a v Praze
- 1928 byl vyloučen z komunistické strany
- 1931– kazatoročně absolvoval dlouhodobější pobyty na Podkarpatské Rusi
- 1936 napsal román Nikola Šuhaj loupežník
- 1937 vydal soubor povídek Golet v údolí
- 1952 zemřel v Praze

Jméno
Narození
Úmrtí
Základní informace

Levicově zaměřený spisovatel a novinář, vl. jménem Kamil Zeman. Vychoďiskem jeho tvorby se stala realistická tradice sociální prózy, kterou obohatil o psychologické, baladické, dokumentární a reportážní prvky. V raných prózách zobrazoval postavy „zlych samotářů“, v dílech ze 30. let zpracovával náměty z pobytu na Podkarpatské Rusi.

Životní osudy

Narodil se v rodině advokáta a spisovatele Antala Staška (vl. jménem Antonín Zeman). Jeho matka se z lásky k muži zrekla židovské víry. Po maturitě roku 1900 studoval práva v Berlíně a Praze, poté zeměpis a historii, studia však nedokončil. V letech 1909–1916 působil ve Vídni v sociálnědemokratických Dělnických listech, kde se seznámil se svou životní družkou Helenou Malířovou. Od roku 1916 pracoval v Praze, nejprve v Právu lidu a poté v Rudém právu. V letech 1926 a 1928 byl vězněn za politickou a novinářskou činnost. Roku 1929 byl pro nesouhlas s Gottwaldovou politikou dočasně vyloučen z komunistické strany. V letech 1931–1936 pravidelně pobýval a tvořil na Podkarpatské Rusi, za okupace se účastnil odboje na Třeboňsku. Po válce pracoval v řadě stranických funkcí. Zemřel roku 1952 v Praze.

Do literatury vstoupil **Olbracht** sbírkou tří povídek o lidech z okraje společnosti, O zlych samotářích. V nejslavnější povídce Bratr Žak je zachycen život chudé komediantské rodiny, která marně hledá lepší životy. „Zlým samotářem“ je i komisař Mach z psychologického románu o chorobně žárlivém muži Žalář nejtemnější. **Psychologický román** Podivné přátelství herce Jesenia se odehrává v **uměleckém prostředí**. Autor v něm na osudech dvou odlišných hereckých osobností ukazuje, jak se jejich rozdílné přístupy ke světu, rozumový a intuitivní, odrážejí ve způsobu hereckého projevu. V roce 1928 začal Olbracht vydávat na pokračování **politický román** Anna proletářka, jehož hrdinka se stala po roce 1948 díky filmové adaptaci ideologickým vzorem třídně uvědomělé ženy. Na **pomezí beletrie, dokumentu a reportáže** stojí kniha Zamřizované zradlo, ve které autor na základě osobní zkušenosti popsal situaci v soudobé věznici. Pro díla ze 30. let našel **inspiraci na Podkarpatské Rusi**. Jeho **analytické reportáže** nesou název Hory a staleti. **Skutečný příběh zbojníka** z vesnice Koločava přetvořil v baladickém románu o lásce a zradě Nikola Šuhaj loupežník, v němž se mísí reálná historická fakta s legendou. Veselé i tragické příběhy ze života **podkarpatských ortodoxních židů** zachytil v povídkovém souboru Golet v údolí. Jeho díla se vyznačují **pevnou dějovou linií** a mistrnou prací se **všemi jazykovými rovinami**. Ve 40. letech 20. století rezignoval na původní tvorbu. **Převyprávěl pro mládež české kroniky** (Ze starých letopisů). Starý zákon (Čtení z Bibli králické) a indické bajky (O mudrci Bidpajovi a jeho zvířátkách). **Překládal** např. díla Thomase Manna a Liona Feuchtwangera.

Lidský i umělecký vzor představoval pro Olbracht a jeho otce, tvůrce realistické venkovské prózy 2. poloviny 19. století Antal Stašek, který byl také prvním kritikem synových raných próz.

V psychologickém románu Žalář nejtemnější se Olbracht inspiroval expresionismem i teoriemi Sigmunda Freuda, což se projevilo v líčení představ a halucinací hlavního hrdiny, vyvěrajících z jeho podvědomí. Jména hlavních hrdinů, komisaře Macha a jeho ženy Jarmily, odkazuje autor k motivu žárlivosti v Máchově Mlaji.

Adaptace Olbrachtova románu Nikola Šuhaj loupežník, muzikál Koločava, Městské divadlo Brno, 2001

Podivné přátelství herce Jesenia (1919)

V psychologickém románu z divadelního prostředí **Podivné přátelství herce Jesenia** autor popisuje **problematický vztah dvou charakterově rozdílných herců**, kteří se lidsky přitahují i odpuzují. Hecr **Jiří Jesenius** je **ukázněný, rozumově založený** a vyznává **humanistické hodnoty**. Divadelní role se snaží pochopit. **Jan Veselý** je **živelný, pudový, role ztvárňuje intuitivně**.

„Líbí se vám být hercem?“ zeptal se Jesenius.

„Nezbývá mi než opakovat, co jsem vám již řekl: nejsem jím. Ale jsem vám vděčen, že jste mě přinutil (...) podívat se na divadlo zblízka. Zabývá vás se jím teď mnoho a přemýšlím o něm.“

Ivan Olbracht: *Podivné přátelství herce Jesenia*, zkráceno

Zároveň ho děsí jeho krutost a nevypočitatelnost (dopustil se vraždy, opustil ženu, která ho milovala, utekl od divadla, přestože byl všemi obdivovaný). Když Veselý zahyne v první světové válce, Jesenius překoná životní i tvůrčí krizi tím, že obohatí svoji osobnost o přítelovy charakterové rysy, které dosud postrádal – spontánnost a intuitivnost. To se kladně odrazí v jeho hereckém projevu i životě. Převzme také Veselého závazek tím, že se postará o jeho někdejší milenku Kláru i jejich dítě.

Nikola Šuhaj loupežník (1933)

Baladický román **Nikola Šuhaj loupežník** napsal Olbracht na základě legendy o zbojníkově, který „bohatým bral a chudým dával“. Vyslechl ji u pas-teveckých ohňů na karpatských poloninách. Tuto **legendu** pak **porovnal se skutečnými životopisnými fakty, svědectvími pamětníků a soudními záznamy**. Nikola z vesnice Koločava je vojenský zběh, který utekl od své ho pluku za první světové války. Ožení se s Eržikou, před pronásledováním četníků se ukrývá v horách, žije s zbojnictvím. Nakonec je ubit následkem zrady svých přátel. Autor **propojuje reálná fakta reportážního charakteru s folklorními a pohádkovými motivy** (Šuhajova nezranitelnost kulkou) a nechává do popředí vystoupit mytologickou rovinu, v níž Nikola trvale žije v paměti kraje i lidu. Zároveň výstižně popisuje tehdejší podkarpatskou společnost, složenou z oddělených komunit Rusinů, Židů i Čechů. Líčení ne-utěšených poměrů na Podkarpatské Rusi vyvolalo pobouření a kniha byla vyřazena ze žákovských knihoven.

Na Nikolově smrti záleželo příliš mnoho: bezpečí a bohatství, čest a kariéra, láska i holé životy. Podaří-li se přesvědčit vládu, že jest třeba vypsat na Šuhajovu hlavu odměnu, snad bude zachráněno mnoho statků lidem obzvláště drahých.

Ivan Olbracht: *Nikola Šuhaj* loupežník

Golet v údolí (1937)

Povídkový soubor **Golet v údolí** (hebrejské *golet* = exil) obsahuje tři pro-zaické texty, tematicky čerpající ze života chasidských Židů z vesnice Poljana na Podkarpatské Rusi. Nejvý-

čtyři jsou mrtvi již za živa: chudý, slepý, malomocný a bezdětný. Zdá se, že Hanele bude mrtva dvakrát.

Ivan Olbracht: *O smutných očích Hany Karadžičové*

do sionistického hnutí v Ostravě. Zde se seznámí s odpadlíkem od judaismu, **bezvěrcem Ivem Karadžičem. Hanele se pokusí získat pro snatek s ním pozehnání své rodiny**. Poté, co komuni-

ta vyčerpá všechny prostředky, jak Hanele od jejího zaměru odvrátit, nebo jak přinutit Iva k židovské víře, je dívka vyobcována, prohlášena za mrtvou a uvržena do klatby. **Smutek** zračící se v **důsledku ztráty do-mova** v jejich očích předává také svým potomkům.

Z filmu
Golet v údolí

Další díla

Žalář nejtemnější

Psychologický román o slepém muži, který chorobnou žárlivostí zničí své manželství, autor formálně koncipoval jako drama s prologem, čtyřmi kapitolami dějství a epilogem. Podrobné líčení prostředí má charakter scénických poznámek.

Zamřížované zrcadlo

V románové reportáži z pobytu v ostravské věznici autor popisuje rozmanité lidské typy, s nimiž se za mřížemi setkal. Mísí v ni beletristické a publicistické postupy s reflexí vlastní situace.

U nejtemnější pseudonym Kamila Zemana Kamil Zeman si zvolil svůj pseudonym na základě stejného principu jako jeho otec Antonín Zeman. Jestliže otcův pseudonym vznikl ze jmen Antonín a Stanislav, tj. Antal Stašek, pak syn zvolil jako pseudonym své bříňovačů jméno Ivan a druhé křestní jméno po lamotrovi, Albrecht – Olbracht...

Kde se u Olbrachta vzala židovská tematika? Olbrachtova matka Kamila Schönfelldová pocházela z bohaté židovské rodiny. V jednadva-ceti letech se zamilovala do Antala Staška, který byl o 14 let starší. Přesto mluvila jen německy a byla židovského vyznání, na přání budoucího manžela dokonale ovládla češtinu, zřekla se své víry a nechala se pokrřtít. Pro-střednictvím povídek s židovskou tematikou se Olbracht nejen vyrovnával se svým původem, ale v novele *O smutných očích Hany Karadžičové* vzdal hold také odvaze své matky.

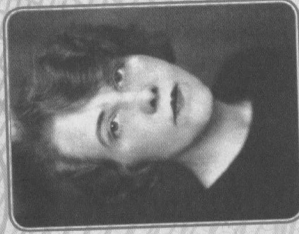
V románech **Žalář nejtemnější** i **Podivné přátelství herce Jesenia** se setkáváme s popisem autorových rodných Semil a Dvora Králové, kde prožil mládí. Vztah Jesenia i Veselého odpovídá Olbrachtovu vídeňskému přátelství s německým básníkem Hugem Sonnenscheinem.

Režisér Zeno Dostál adaptoval povídkový soubor **Golet v údolí** (1994) v hlavních rolích s Ondřejem Vetchým a Janem Hartlem.

Román **Podivné přátelství herce Jesenia** (1985) ztvárnil ve filmu režisér Karel Steklý

Podle románu **Žalář nejtemnější** (1969) natočil režisér Miloslav Zachata televizní film v hlavních rolích s Luděkem Munzarem a Janou Hlaváčovou.

Na motivy románu **Nikola Šuhaj** loupežník napsal Milan Uhde text muzikálu **Balada** pro banditu. Do filmové podoby ho v roce 1978 převedl Vladimír Šis.

MARIE PUJMANOVÁ

Jméno
Narození
Úmrtí

1893 – PRAHA

1958 – PRAHA

Základní informace

Česká spisovatelka, rodným jménem Marie Hennerová. Od jemných lyrizujících próz se posunula k realistické psychologické próze a sociální próze, ve které zobrazovala různé vrstvy české společnosti 20. let 20. století. Po druhé světové válce se přiklonila ke schematickému stylu socialistického realismu.

Životní osudy

Narodila se v zámožné rodině univerzitního profesora církevního práva Kamila Hennera. Bylo jí poskytnuto kvalitní vzdělání prostřednictvím soukromých učitelů, např. Františka Xavera Šaldy. Její literární debut je spojen s vlivem rodinné přítelkyně, spisovatelky Růženy Svobodové. Jako devatenáctiletá se provdala za milionáře Vladislava Zátku, avšak manželství skončilo rozvodem. Roku 1919 si vzala operního režiséra a estetiky Ferdinanda Pujmana. Publikovala v řadě periodik, např. v Kmenu, Tribuně a Přítomnosti. Ve 30. letech se sblížila s českou komunistickou levicí a přispívala do U-Bloku Bedřicha Václavka. Po válce prosazovala socialistický realismus a aktivně se účastnila veřejného a politického života. Byl jí udělen titul národní umělkyně. Zemřela v roce 1958 v Praze.

Ve své prvotině, novele *Pod křídly*, autorka **impresionisticky** popsala idylické dětství prožitě v měšťanské rodině. V souboru *Povídky z městského sadu* s prvky **naturalismu** a **expresionismu** vylíčila proměny života v Praze poznamenané první světovou válkou. V psychologickém románu *Pacientka doktora Hegla zachytila duševní vývoj měšťanské dívky*, do jejíhož naplánovaného života nečekaně zasáhne nemoc. Poté, co otěhotní, rozhodne se navzdory odsouzení společnosti k roli svobodné matky. V psychologické novele *Předtucha* autorka popsala psychiku dospívající dívky. K **sociálním románům** patří trilogie *Lidé na křižovatce*, *Hra s ohněm* a *Život proti smrti*.

Lidé na křižovatce (1937),

Hra s ohněm (1946),

Život proti smrti (1952)

Třídílný **sociální román** začala autorka psát poté, co navázala styky s levicovým hnutím a ztotožnila se s jeho idejemi. Nejzdářilejší je první díl s příznačným názvem **Lidé na křižovatce**, který poukazuje ke svobodné volbě jedince být, či nebyť společensky, popř. politicky angažovaným. Ve dvou dějových liniích autorka zachycuje **obraz české společnosti ve 20. letech 20. století**. Dobovou atmosféru přibližuje prostřednictvím osudů příslušníků dvou rodin z různého sociálního prostředí: rodiny levicového advokáta Gamzy a rodiny mladého dělníka Ondřeje Urbana. Ondřej postupně dospívá od počátečního respektu k majiteli továrny v Úlece, kde pracuje, ke kritickému postoji. Jako předobraz této továrny posloužil autorce **Batův Zlín**. Tomáše Batů ztvárnila v postavě továrníka Kazmara, avšak děj románu zasadila záměrně do prostředí textilní výroby.

V prvním díle trilogie Pujmanová mistrně pracuje se **všemi jazykovými vrstvami**. K typizaci postav užívá **polopřímou řeč i vnitřní monolog**. Ve **Hře s ohněm** zachytila obraz hospodářské krize ve **30. letech 20. století**, lipský proces s údajnými viníky požáru říšského sněmu i nástup nacismu, vrcholící obsazením Československa v březnu 1939. Schematicky a v duchu **socialistického realismu** pojatý **Život proti smrti** popisuje tragické osudy hrdinů za **druhé světové války**. Životní příběh advokáta Gamzy se tak uzavírá v koncentračním táboře stejně jako život levicového právníka a novináře Ivana Sekaniny (+1940), který se stal předobrazem této literární postavy.

Tady se objednaly stroje, co vyšoupnou lidi z práce, tady se vyhodilo čtyřicet dělnic na dlažbu, tady se nám brání organizovat se v odborech i politicky. Nám se tu zakazuje náš tisk a naše schůze.

Marie Pujmanová: *Lidé na křižovatce*

1893	narodila se v Praze
1912	prováděla se za Vladislava Zátku
1917	vydala prvotinu <i>Pod křídly</i>
1919	prováděla se za Ferdinanda Pujmana
1931	vydala psychologický román <i>Pacientka doktora Hegla</i>
1937	vydala první díl románové trilogie <i>Lidé na křižovatce</i>
1942	vydala psychologickou novelu <i>Předtucha</i>
1948	vydala druhý díl románové trilogie <i>Hra s ohněm</i>
1952	vydala třetí díl románové trilogie <i>Život proti smrti</i>
1958	zemřela v Praze

Pujmanová se inspirovala mimo jiné dílem francouzského realistického spisovatele z 19. století Gustava Flauberta a představitele americké sociálněkritické prózy Uptona Sinclaira, a to zejména jeho románem *Džungle o poměrech na jatkách* v Chicagu.

Další díla

Předtucha

V novele autorka popisuje psychologické zmatky dospívající Jarmily, která se rozhoduje mezi láskou k rodičům a láskou k chlapci. Jarmila zákaz rodičů stýkat se s charakterově nevyzrálým hochem nejprve vzdoruje. Předtucha smrtí rodičů a strach o jejich život nakonec vede k tomu, že dívka o chlapce ztratí zájem.

Stýlým vlastně otěhotněla?

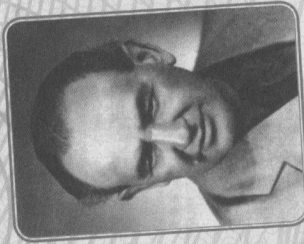
Syn Marie Pujmanové Petr se narodil až roku 1929, a přestože nese jméno spisovatelčina manžela, spekuluje se o tom, že jeho skutečným otcem byl komunistický novinář Julius Fučík.

Co by neudělala pro syna...

V roce 1949 byl její syn Petr zatčen a poslán na 15 let do vězení za činnost v ilegální skupině *Pravda vítězí*, kterou jako provokaci založila Státní bezpečnost. Amnestie se dokonce díky matčině politické angažovanosti. Aby syna zachránila, pustila se do psaní pokleslých proslulých básní, např. ve sbírce *Milióny hlohůbček*. Také velmi tvrdě vystoupila proti osobnostem souzeným ve vykonstruovaných procesech a žádala pro ně nejvyšší tresty. Nechvalně známý je její výrok z této doby: „Psovi psí smrt!“

Režisér Otakar Vávra natočil podle knih Marie Pujmanové dva stejnojmenné filmy – *Pacientka doktora Hegla (1940)* a *Předtucha (1947)*.

Podle románu Marie Pujmanové *Lidé na křižovatce* natočil roku 1971 stejnojmenný film režisér Antonín Dvořák.

VÁCLAV ŘEZÁČ

Jméno
1901 – PRAHA
Narození
1956 – PRAHA
Úmrtí

Základní informace

Český prozaik a publicista, vlastním jménem Václav Voňavka. Od 20. let se věnoval literatuře, především próze. Patří mezi významné tvůrce českého psychologického románu. Po válce úroveň jeho tvorby klesla, neboť se přizpůsobil dobovým ideologickým požadavkům, které na umělce kladi komunistický režim.

Životní osudy

Václav Řezáč prožil neradostné dětství v chudé rodině. Otec mu brzy zemřel a s otcím neměl velmi špatný vztah. Brzy se osamostatnil a v 19 letech začal pracovat jako úředník. Jméno si změnil podle příjmení své ženy, se kterou se oženil roku 1923. V letech 1940–1945 byl redaktorem v Lidových novinách, další dva roky pracoval v deníku Práce. Po válce se stal poradcem komunistického ministra informací Václava Kopeckého pro otázky pohraničí a prokomunisticky se angažoval v kultuře i politice. V letech 1947–1948 působil na Barrandově jako dramaturg, od roku 1949 až do své smrti byl ředitelem nakladatelství Československý spisovatel. Patřil k propagátorům oficiální socialistickorealisticke literatury, prosazované po úmrtí 1948 komunisty jako závazné umění. Zemřel v roce 1956 v Praze.

V **raných povídkách**, publikovaných v časopisech, se **Řezáč** zabýval milostnou i sociální problematikou a také rozporuplností lidské psychiky. **Románová prvotina Větrná setba** je autobiografickou výpovědí o generaci, jejíž dospívání negativně ovlivnila válka. Postupy psychologické i společenské prózy se prolínají v románu Slepá ulička, který rozvíjí příběh dvou rodin z odlišného sociálního prostředí. Těžištěm Řezáčovy tvorby jsou **psychologické romány** vzniklé v období okupace, v nichž **analyzoval temné síly v člověku** – **Černé světlo**, **Svědek** a **Rozhraní**. Po válce se Řezáč nechal ovlivnit **schematismem socialistického realismu** a jeho tvorba už nedosáhla předchozí úrovně. Budovatelské romány **Nástup** a **Bitva** tendenčně zachycují osidlování pohraničí po odsunu Němců v letech 1945–1948.

Černé světlo (1940)

Řezáč v románu **analyzuje zlo v duši nepřejícího intrikána a slabocha Karla Kukly**. Ten se zamiluje do sestřence Markéty a osnuje plán, jak s ní uzavřít sňatek. Mohl by

totiž získat i podnik svého strýce, v jehož rodině po smrti rodičů vyrůstá.

Svémi intrikami téměř rozvrátí rodinu a ze zářlivosti překazí stávající

Markétin vztah. Poté, co vyjde pravda najevo, se chce vyhnout odpovědnosti sebevraždou. Příběh vypráví hlavní postava – **vzpomíná na svůj život od raného dětství až po sebevražedný pokus**, při kterém přijde o nohu. K neštěstí dožene Kuklu jeho povaha, kterou si znepráčetil lidí ve svém okolí.

Václav Řezáč, Černé světlo

Svědek (1942)

Hlavní postava psychologického románu **Svědek** – démonický cizinec **Emanuel Kvis** – má zvláštní vášně. Je **posedlý touhou poznat osudy lidí**, se kterými se setkává. Ti podléhají jeho kouzlu a prozrazují mu i své slabé stránky. Kvis díky tomu lidi ovládá, podněcuje je proti sobě navzájem, **probouzí v nich temné vášně a pokušení**. Zločin však nakonec nikdo z nich nespáchá. Zlo je přemoženo láskou a dobrem, které reprezentují mladí lidé. Řezáč tak v době okupace symbolicky vyjádřil víru v porážku zla představeného nacisty.

Emanuel Kvis se naklání kupředu, natahuje krk, vylézá ze svého havolu jako pták z pláště svých křídél. A jeho tvář jako zrcadlo obráží každý stah a záchvěv Teršíkova obličje.

Václav Řezáč, Svědek

1901 narodil se v Praze
1935 napsal první román Větrná setba
1940 nastoupil jako redaktor v Lidových novinách
1940 napsal psychologický román Černé světlo
1942 vydal psychologický román Svědek
1947 stal se vedoucím dramaturgem na Barrandově
1949 byl jmenován ředitelem nakladatelství Československý spisovatel
1956 zemřel v Praze

Další díla

Rozhraní

Učitel a začínající spisovatel Aust píše román o herci Habovi. Při rozvíjení osudů románového hrdiny si uvědomuje temné stránky své duše i následky případného podlehnutí. Řezáč tak vytvořil román o vzniku románu, v němž se prolínají obě dějová pásma.

Knihy pro děti a mládež

Známost knihou pro mládež se stal Poplach v Kovárské uličce o střetu dětského hrdiny Frantíka se zlým, lakomým hokynářem. K dalším dětským knihám patří Kluci, hurá za nimi! a pohádka Čarovné dědictví.

ZVUKOVÉ STOPY NA CD

30. Václav Řezáč – Černé světlo

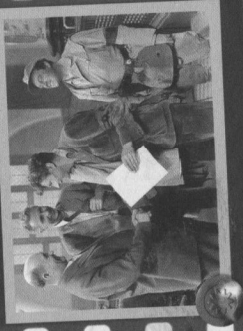
1. Jak se po této události změnil vztah hrdiny k režníku Hordovi? Proč chlapec bránil potkana?
2. Máte osklivý zážitek z dětství, o kterém jste přesvědčeni, že ovlivnil vaši psychiku? Vypravějte ho ostatním a společně se zamyslete nad tím, jak se vypořádat se zlymi vzpomínkami.

DRŽÁČ

Václav Řezáč s Janem Drdou patřili po válce k prominentním autorům. Společně propagovali nové, socialistické umění. Jejich temnému se přezdívalo DRŽÁČ.

Podle Řezáčova románu natočil roku 1952 režisér Ofthakar Vávra komunistickou agitku Nástup.

Z filmu Nástup

Životní osudy

JAROSLAV HAVLÍČEK

1896 – JILEMNICE

1943 – PRAHA

Jméno

Narození

Úmrtí

Základní informace

Český prozaik, představitel meziválečného psychologického románu s prvky naturalismu. Své nejvýznamnější romány napsal ve druhé polovině 30. let. Jeho dílo obsahuje také povídkovou tvorbu a novely. Vynikl uměním detailní kresby postav a společenského prostředí, v němž se pohybují.

Jaroslav Havlíček se narodil v učitelské rodině. Vystudoval gymnázium a chtěl pokračovat ve studiích na Umělecko-přírodovědné škole, splnil však přání rodičů a po absolvování ročního abiturientského kurzu při obchodní akademii nastoupil v Praze na Českou vysokou školu technickou, obor obchodní vědy. Studia nuceně ukončil roku 1915, kdy byl odveden na vojnu. Po výcviku byl odvelen na ruskou a později na italskou frontu. V roce 1919 bojoval na Slovensku, kde byla samostatnost nově vzniklé ČSR ohrožována maďarskou agresí. Po návratu z války dostudoval obchodní vědy a nastoupil jako úředník v Živnostenské bance v Praze. Vedle úřednické práce se Jaroslav Havlíček věnoval od poloviny 20. let soustavně také literatuře. Zemřel roku 1943 v Praze na záňet mozkových blan.

Jaroslava Havlíčka řadíme k předním českým autorům meziválečné **psychologické prózy**. Nejdříve psal povídky, které vycházely časopisecky a teprve po jeho smrti byly vydány knižně. Už v těchto krátkých prózách projevoval **hluboký zájem o psychiku člověka, a to především o její nevědomé složky**. Sérii rozsáhlejších prozaických děl zahájil románem *Vyprahlé toulhy* (1935), který později přepracoval a v roce 1944 vyšel pod názvem *Petrolejevé lampy*. Další román *Neviditelný* pojednává o tragickém osudu rodiny postižené dědičným šílenstvím. V roce 1939 vydal román *Ta třetí* a roku 1940 napsal svůj poslední román *Helimadoc*, koncipovaný jako vzpomínání starého muže na dny svého mládí. Havlíček ve svém díle zobrazuje především **především maloměstské prostředí**. Toto zobrazení je deziluzivní, strohé a věcné, často je však střídáno snovými, silně lyrizovanými pasážemi. Postavy včetně hlavního hrdiny mnohdy úplně ztroskotají, podléhají svým zhoubným vlastnostem a osudu, kterému nedokážou čelit. Tím se Havlíčkovy texty blíží **naturalistickému vidění světa**.

Petrolejevé lampy (1944, s názvem *Vyprahlé toulhy* 1935)

Havlíček román situoval do **maloměstského prostředí podkronošské Jilemnice na přelomu 19. a 20. století**. Hlavní hrdinkou je **svěrázná dívka Štěpka**,

která nejen vzhledem, ale ani chováním neodpovídá dobovému ideálu ženy. Proto zůstává dlouho bez nápadníka. Z toulhy po rodině **přijme nabídku k sňatku od bratrance Pavla**, který si ji bere kvůli jejímu bohatému věnu. Až po svatbě Štěpka zjistí, že manžel pije a má syfilis. Avšak nevzdá se, přetrpí s mužem jeho nemoc až do dramatických konců a později začne pomýšlet na nový život s Pavlovým bratrem Janem. Autor zřejmě vykreslil povahy postav a zejména na osudu hlavní hrdinky ná-

zorně předvedl determinovanost (předurčenost) lidského života.

Jaroslav Havlíček: Petrolejevé lampy

Ta třetí (1939)

V románu Havlíček **analyzuje slaboušku a egoistickou povahu hlavního hrdiny, maloměstského úředníka Jiřího Mánka**. Ten se rozhoduje mezi dvěma ženami naprosto odlišných charakterů – mladší požívačnou Adélou a starší obětavou Mildou. Pro svoji vybíravost a chtivost nakonec ztratí obě ženy a ze zoufalství si zvolí tu třetí – smrt.

Seděl skloněn na pohovce, revolver měl u spánku, oči zamhouřeny. Bylo to jen křečovitě škubnutí, nebo v tom byl opravdu úmysl? Nikdy již si Jiří nebude moci odpovědět na tuto otázku.

Jaroslav Havlíček: Ta třetí

- 1896 narodil se v Jilemnici
- 1915 byl odveden, narukoval na frontu
- 1919 začal pracovat jako úředník
- 1935 debutoval románem *Vyprahlé toulhy*, který později přepracoval a vydal pod názvem *Petrolejevé lampy*
- 1937 vydal román *Neviditelný*
- 1939 napsal román *Ta třetí*
- 1940 vydal svůj poslední román *Helimadoc*
- 1943 zemřel v Praze

Další díla

Helimadoc

Melancholicky zabarvený román se odvíjí jako retrospektivní vzpomínání starého muže na pošetilé mládí, prostoupené romantickým příběhem o nenaplněné lásce. Hlavním objektem Emilových vzpomínek je podivinský lékař chudých Hanzelín a jeho pět dcer – Helena, Lída, Marie, Dora a Ema (od počátečních písmen jejich jmen je odvozen název románu). Autor tu zřejmě vykreslil psychiku postav, zvláště ženských hrdinek, a zároveň zobrazil dobové prostředí maloměsta na počátku 20. století. Tematicky se tato kniha řadí do okruhu děl české literatury, která zobrazují proces dospívání mladého člověka (František Hrubín – *Romance pro křídlovku*, Fráňa Šrámek – *Stříbrný vítr*).

ZVUKOVÉ STOPY NA CD

31. Jaroslav Havlíček – Petrolejevé lampy

1. Jaká událost je v ukázce popisována? Jak ji oba hrdinové prožívají?
2. Jak vnímáte vztah mezi novomanželii? Pokuste se ho analyzovat.
3. Jak byste na základě ukázky charakterizovali Pavla (hejtmana)?

Upracoval se!

Jaroslav Havlíček mohl psát jen večera po nocích, protože musel dlouhé dny trávit v kanceláři banky, aby uživil rodinu. Neustále pracoval vyprávěl ho vysílalo a zřejmě mělo pořídit na jeho předčasně smrt.

Podle románu Jaroslava Havlíčka *Petrolejevé lampy* natočil roku 1971 režisér Juraj Herz stejnojmenný film.